

LENGAS, 22, 1987
CNRS, UA 04-1052
Université Paul-Valéry - Montpellier III

*Françoise JOUANNA**

La normalizacion del catalan e de l'occitan

I. Çò qu'es la normalizacion

Aqueste concepte, lo botèt en circulacion lo sociolinguista american Fishman. Per el la normalizacion d'una lenga en situacion de diglossia passa a l'un còp per la codificacion gramaticala e la planificacion linguistica que s'apièja sus un cambiament del comportament collectiu. Los sociolinguistas catalans se serviguèron d'aqueste concepte per interpretar lo procès de normalizacion linguistic entamenat al moment de la Mancomunitat (1913-1925) e de la segonda Republica espanhòla que devíá permetre una continuacion mai democratica de la normalizacion¹.

Lluís Aracil porgís una concepcion mai teorica de la normalizacion. Se referís als dos aspectes de las fonccions linguistics, las que congrean la representacion de l'usatge e de la forma linguistica e las qu'establisson e garantisson las nòrmas d'usatge de las formas linguistics. Aital podèm destriar las fonccions de consciéncia e las foccions de contraròtle².

* 1 bis Boulevard Gambetta, 94130 NOGENT SUR MARNE

na», venguèt una institucion oficiala de la Mancomunitat. Aital foguèt possible de definir la codificacion de la lenga coma d'engimbrar un expandiment d'aquela lenga codificada ja que la lenga podiá èstre emplegada oficialament.

Alavetz ja dins aquesta pontannada lo catalan es una lenga legitimada socialament mentre que l'occitan a pas capitat a afortir sa legitimitat sociala, aquò explica la dominància de las solucions felibrencas regressivas en matèria d'ortografia. La renaissença del sègle XIX èra presonièra del dispositiu ideologic e socio-politic establìt dempuèi la Revolucion Francesa. La pensada de l'Abbé Grégoire en particular establìs la legitimitat d'una lenga unenca. Se Grégoire reconois la fòrça poètica de la lenga d'òc dins la logica de son rasonament l'occitan es condemnat. L'òma plan educat e lo ciutadan deu parlar la lenga universala, lo francés, qu'es tanben la lenga de l'elèit europenca. En parlant l'òc risca de passar per un esperit obscurantista o un marrit ciutadan. Dins aqueste encastre d'entrepresas de reabilitacion e de codificacion de la lenga d'òc coma la de Fabre d'Olivet o S.J. Honnorat foguèron pas que lo reviscolament josterran del desir de la dignitat de la lenga sens ges d'avancada de la legitimacion sociala de la lenga. R. Merle espedida⁹ « la foliá » d'Honorat que va enlai dels enebiments de l'inercia sociala e del dispositiu ideologic que nega tot avenir a l'occitan. Nos cal canar la « foliá » d'Honorat per apreciar l'escomesa del Felibritge e de l'occitanisme.

Aital lo pretzfach de las doas normalizacions se situa dins un encastre socio-istoric plan diferent. Los trabalhs de codificacion comencan a la fin del segle XIX. P. Fabra publica en 1891 *Ensayo de gramática catalana* e *Contribució a la gramàtica catalana* en 1898. La Revista *l'Avenç* ajudèt aqueste projècte de codificacion de la lenga catalana. La reforma occitana foguèt definida a la fin del sègle XIX dins la Revista *de la Renaissença occitana* per P. Estieu e A. Perbosc que s'apièjan sus la grafia classica e rebufan la grafia mistralenca.

Quora los occitanistas de la revista *Oc* descobrisson los trabalhs de Fabra, trastejan encara entre las solucions felibrencas e occitanas. Lo quite Alibert publiquèt en 1923 « Le lengadocian literari » segon los principis felibrencs. La concepcion de la lenga dels occitanistas es encara dialectalista. Dins una amira globala consideran lo catalan coma un dialècte de l'occitan. Se sarran aital dels valencianistas coma Euphemia Llorente qu'escriguèt dins *Oc* un article « Vers la

unificacion dels parlars d'oc ». Dins lo n° 112 de la meteissa revista P. Fabra interven per presentar l'avancada de la restauracion del catalan. Encoratja lo trabalh autonòm dels occitanistas que, en s'apièjant sus una cèrta unitat de la lenga medievala e un grop de dialèctes compreses pels occitanofòns, pòt constituir una sola lenga literària. Fabra abandona pas ça que la lo Mite de la lenga de las originas. Ajustant que dins un futur lonhdan lo catalan pot èstre una varianta d'una lenga occitana retrobada.

L'intervencion de Fabre ajuda los occitanistas favorables a una vision unitària de la lenga d'òc. Pasmens coma se vei dins lo numero especial de la revista *l'Amic de les Arts* consacrat a la lenga e a la cultura occitanas, i a doas estrategias intellectualas dins aquestes rescontres d'Occitans e Catalans.

Aquestas diferéncias son plan evidentas dins los tèxtes d'Ismael Girard e Josep Carbonell qu'adobèron lo rescontre. Per Josep Carbonell lo dinamisme de la normalizacion del catalan pòt balhar un vam novèl a la renaissença occitana :

« La llengua i la cultura de Catalunya amostren ja més que simptoms de cristallitzacions d'una normalitat armada de tot el bagatge que cal per empendre direccions expansives vers l'assoliment de realitzacions venturoses ».

Ismael Girard es conscient del trabalh que demòra per far :

« N'em a la perioda de la defensa e l'illustracion, nostra pleiada deu pas son que pensar mes trevalhar ».

Presenta la lenga d'òc dins sa multiplicitat dialectala ont cada dialècte es illustrat per un escrivan de tria. Lo catalan illustrat per Verdaguer es considerat coma un dialècte de la lenga d'òc. Dins aquesta referéncia a Verdaguer naseja una vision romantica de la literatura. Per de qué cita pas Carles Riba ? Per I. Girard la lenga e es « alargada als ritmes diferents, mas alargada prigonda e segura »

Girard coma Carbonell pensan que i a una lenga unica. Mas Girard a una vision policentrista de la lenga d'òc ont lo catalan es un dialècte demest los autres mentre que Carbonell s'apièja sus la fòrça d'una lenga unificada que se pòt expandir sus l'autre penjat dels

Pirenèus. Aquel numero especial de la revista *l'Amic de les Arts* es pasmens lo signe d'un encaminament novèl. Lo poèta J.V. Foix felicita los occitanistas qu'a son vejaire son a mand de traspassar lo Felibritge e d'escafar aital lo jutjament sever de V. Almirall sus la renaissença occitana.

Aquesta divergència de las doas amiras arriba gaireben a la crisi. En 1934 una tièra d'intellectuals catalanistas demest los quals òm tròba lo quite Fabra publican a Barcelona un manifest titolat : *Desviacions en el concepte de llengua i de patria*.

Pels signataris del manifest, òm fa una confusion entre catalanisme e occitanisme. D'un caire se balha a la patria catalana un espandiment qu'aguèt pas jamai e d'un autre caire Occitània es una nocion mal definida. De còps pòt representar la rejoncha de regions desparièras que son una nacionalitat unenca, d'autres còps es un recampament de nacionalitats amb personalitat pròpria.

Om pòt interpretar aqueste afortiment d'una independéncia linguistica catalana respiech al procés de normalizacion del catalan que s'entamenèt, per una legitimacion istorico-culturala del catalan coma lenga, al Principat, tre lo sègle XVIII. Aquí me referirai a l'article d'Irmela Neu-Altenheimer « Limousin ou catalan »¹⁰. Irmela Neu espepida un mite linguistic nascut al segle XIII al País valencian segon lo qual lo catalan seriá de « llemosí », auriá coma basa normativa las *Razos de trobar* de R. Vidal de Besalú de 1240. Tre lo sègle XVI aquesta terminologia correspond a una ideologia diglossica que fa del catalan un dialècte del *llemosí* e se noirís de la nostalgia de la lenga prestigiosa del passat, la lenga de las originas. Tala ideologia foguèt rebufada pels intellectuals del Principat tre lo segle XVIII ; aital en 1742 Pere Martir Anglès afortís que lo catalan foguèt engendrat del latin e a sa pròpria istoricitat. Venguèt puèi la *Gramàtica* de Josep Pau Ballot en 1814 que demòstra que lo catalan es una lenga regida per de règlas gramaticals pròpias. A la fin del sègle XIX amb l'avancada d'un procés de conscientizacion collectiva e de legitimacion sociala de la lenga foguèt fòrbandida la terminologia « llemosí ».

Aital l'afortiment de l'autonomia del catalan coma procés socio-istoric permetèt als occitanistas de se garir de totas las nostalgias que la situacion diglossica fonsa de l'òc podiá afavorir. Dins la *Gramatica occitana* editada en 1935 a Barcelona L. Alibert s'apièja sus los parlars lengadocians e dins son aplicacion posteriora lo diasistèma

qu'a per basa lo lengadocian s'afortís respiech a l'oest pel gascon a l'est pel provençal e al nòrd respiech als parlars nòrd-occitans. La relacion cap al Sud respiech al catalan es pas que teorica. Se la reflexion teorica occitana tira profièch de la reflexion de Pompeu Fabra coma mai tard de la sociolinguistica catalana, la normalizacion de las doas lengas supausa doas reflexions autonòmas.

IV. Teoria linguistica catalana e occitana

Ensagèri dins un trabalh de recèrca anterior d'acomparar las doas amiras¹¹, mas me referissi tanben al trabalh mai sintetic de X. Lamuela e J. Murgades¹². Coma G. Ferrater, definisson la teoria de Fabra en defòra de las ideologias que fan de l'òme « una patum del sagrat Panteó de la Patria ». Per eles la teoria de Fabra participa de la pensada dels neogramaticians per sa conoissença de las leis foneticas, de Saussure per la fixacion de la lenga escricha en sincronia e se sarra fòrça dels ponchs programatics del cercle de Praga per l'elaboracion d'una lenga referenciala. Concebut dins una amira teleologica lo referencial capita fonccionalament pel dinamisme d'un dialecte urban e l'espandiment de la normalizacion dins los jornals, los tèxtes juridics e enlai de l'espaci quotidian de la conversacion.

La normalizacion del catalan a l'epòca de la Mancomunitat s'integra a un dispositiu ideologic e estetic neo-classic : lo *noucentisme*. Congrèa aital una sociabilitat urbana qu'a per bèl lengatge lo catalan. Lo modèl unitarista que permet la capitada del referencial buta a una reorganizacion dels registres del catalan e marginaliza las practicas linguistics de las classas subalternas malgrat la dobertura teorica de Fabra sus la diferéncia dialectala. La quichada sociala foguèt mai fòrta que la teoria linguistica. Lluís Lopez del Castilló en 1976 tornèt definir la practica normativa a l'escòla tenent compte de la necessitat de diversificacion dels usatges¹³.

X. Lamuela e J. Murgades arremarcan que la publicacion de la gramatica d'Alibert correspond a l'adesion del País valencian e de las isclas balears a la reforma ortografica de P. Fabra. Aquesta gramatica sembla la pròva de l'exportabilitat del modèl catalan « en tant que procés arquetipic de fusió interdialectal en una sola llengua literaria conjunta. » A mon vejaire mai que d'un procés arquetipic de fusion s'agís d'establir sus la basa de la referéncia del lengadocian un modèl

composicional¹⁴ que son fonccionament teoric foguèt explicitat per P. Bec coma la basa d'una consciéncia de comunitat e de regionalitat. Lo fonccionament sociolinguistic del modèl supausa d'escambis sociolinguistics intensius.

La nòstra reflexion linguistica e nòstra poètica son dins lo dialòg amb la reflexion linguistica e la creacion poètica catalana. Enlái de las utopias nostalgicas e futuristas la conoissenca de la realitat sociolinguistica nos permet d'aver mai de lucidesa cap a l'avenidor. De segur la teoria de la lenga referenciala se pòt pas substituir a l'analisi de l'eterogeneïtat linguistica. La teoria de Fabra porgís la meteissa barradura que lo sistèma linguistic segon Saussure. R. Lafont exprimis una exigéncia critica respièch a la concepcion saussuriana de la lenga. Escriu : « le système, comme objet descriptible, demeure enfermé dans ses clôtures ». Tala amira enebís, segon el, l'analisi de las ibridacions dins lo contèxte de la pluralizacion de l'usatge social ont i a ges d'estabilitat mas de conflictes. La teoria de la lenga normativa participa pasmens a la reestructuracion d'una lenga, l'experiéncia catalana n'es una pròva, mas cada generacion a per pretzfach de tornar evaluar e s'es necessari cambiar cèrts elements¹⁵.

A mon vejaire la relacion de contiguitat entre catalan e occitan implica pas una relacion d'identitat se conoissèm los processos istorics. Sabi pas çò que serà l'avenidor. Mas lo mite de l'unitat perduda o de l'unitat futura es puslèu butat per un desir de fusion qu'es dins la vida afectiva. Benlèu que cal crear d'un biais prospectiu las condicions d'una competéncia comunicativa en òc capabla de s'acarar a una competéncia comunicativa catalana. La comunicacion es pas l'identificacion o la contemplacion mistica.

NÒTAS BIBLIOGRAFICAS

- 1) Rafael Ninyoles, *Lengua y poder social*, Madrid, Tecnos, 1972, 228 p.
- 2) Lluís Aracil, *Lo bilinguisme coma mite*. (revirada de M.C. Viguièr), Tolosa, « A Tots », 1982, 177 p.
- 3) Philippe Wolff, « Le fait linguistique méridional », *Midi*, n° 2, Mars 87, p. 25-32.
- 4) Ruzzante, *Lo cant de la tèrra suspenduda* (revirada d'Ives Roqueta), Besièrs, CIDO, 1985, 36 p.

- 5) Pèire Bec, *Manuel pratique de philologie romane*, Paris, Picard, 1970, 646 p.
- 6) Pèire Bec, *Manuel pratique d'occitan moderne*, Paris, Picard, 1973, 218 p.
- 7) Michel Brunet, *Le Roussillon, une société contre l'Etat*, Toulouse, Eché, 1986, 556 p.
- 8) Om se referirà als trabalhs d'Aracil, Ninyoles e Sanchis Guarner, qu'ajudèron la sociolinguistica occitana.
- 9) Renat Merle, « Le chemin d'Honnorat », *Amiras*, 1986, p. 85-98.
- 10) Irmela Neu-Altenheimer « Limousin ou catalan, remarques sociolinguistique sur un débat », *Actes du XVIIe Congrès international de linguistique et philologie romanes*, 1984, p. 48-56.
- 11) Françoise Jouanna, *La norme catalane et occitane chez Pompeu Fabra et Lois Alibert* (Thèse de 3e cycle), Montpellier, 1981.
- 12) Xavier Lamuela et Josep Murgades, *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, Barcelona, Quaderns Crema, 1984, 300 p.
- 13) Lluís Lopez Del Castillo, *Llengua standard i nivells de llenguatge*, Barcelona, Laia, 1976, 338 p.
- 14) Pèire Bec, « Per una dinamica novèla de la lenga de referéncia », *Annales de l'IEO*, n° 6, T. II, 1972, p. 39-54.
- 15) Robert Lafont, « Praxématique et sociolinguistique », *Lengas*, n° 3, 1978, p. 77-85.